

Hoge Raad 12 mei 1987

(mrs. Moons, van de Ven, Mout, Davids, Keijzer; A-G Remmelink)

Ter verkoop aanbieden van het boek 'Mijn Kamp' - Nederlandse vertaling van 'Mein Kampf' - in een winkel in gebruikte en ongeregelde goederen.

De wijze waarop dit voorwerp in de winkel werd aangeboden was op geen enkele wijze provocerend of aanstootgevend; bij verdachte is niet gebleken van enig motief van politieke, laat staan van discriminatoire aard.

Voor het begaan van het in art. 137e Sr omschreven feit is weliswaar vereist dat wordt gehandeld anders dan ten behoeve van zakelijke berichtgeving, maar is niet nodig dat het voorwerp waarin een in die bepaling bedoelde uitlating is vervat, op provocerende of aanstootgevende wijze wordt aangeboden, of dat blijkt van enig motief van politieke of discriminatoire aard bij de dader.

Art. 36d, 137e Sr

Beschikking in raadkamer op het beroep in cassatie tegen een beschikking van de Rechtbank te Maastricht van 16 mei 1986, gegeven op een vordering van de Officier van Justitie in het arrondissement Maastricht tot onttrekking aan het verkeer, ingesteld door Johannes Maria Josephus M., te Sittard.

1. De bestreden beschikking

De rechtbank heeft de vordering van de officier van justitie afgewezen.

2. Het cassatieberoep

Het beroep is ingesteld door de officier van justitie in het arrondissement Maastricht. Deze heeft de volgende middelen van cassatie voorgesteld:

1. Schending en/of verkeerde toepassing van de art. 36d en/of 137e Sr, in elk geval schending van het recht;
2. Verzuim van de in het Wetboek van Strafvordering, in het bijzonder art. 552f van dat Wetboek, op straffe van nietigheid voorgeschreven vormen, in elk geval verzuim van op straffe van nietigheid voorgeschreven vormen.
3. De conclusie van het OM

Conclusie A-G mr Remmelink:

In deze zaak waarin de rechtbank heeft afgewezen de vordering van de officier van justitie tot onttrekking aan het verkeer van een onder gerequireerde inbeslaggenomen boek, dat voor een groep mensen wegens hun ras, enzovoort, beledigend kan zijn, enzovoort, namelijk Hitler's Mein Kampf in Nederlandse vertaling (het boek lag in een etalage), en de teruggave van het boek heeft gelast aan gerequireerde, tegen welke beschikking ZEA zich van beroep in cassatie heeft voorzien, is één middel van cassatie voorgesteld.

Het betreft het volgende: de rechtbank heeft vastgesteld, dat het boek weliswaar niet deugt in de zoëven genoemde zin, maar dat het op grond van de volgende (zeer kort samengevatte) omstandigheden toch niet valt onder de in dit geval in beginsel toepasselijke strafbepaling art. 137e onder 2° Sr:

- a. het aanbod geschiedde in een winkel van gebruikte en ongeregelde goederen, genaamd 'Ratjetoe';
- b. de etalering was niet provocerend of aanstootgevend;
- c. er is niet gebleken bij gerequireerde van enig laag motief: de heer requirant meent echter, dat de rechtbank aldus onvoldoende rekening heeft gehouden met het bestaan van art. 36d Sr,

dat immers voor onttrekking aan het verkeer vatbaar verklaart ook de aan de verdachte toebehorende voorwerpen van zodanige aard, dat het ongecontroleerde bezit daarvan in strijd is met de wet of met het algemeen belang, welke bij gelegenheid van het onderzoek naar het misdrijf waarvan hij werd verdacht, zijn aangetroffen, en wel indien die voorwerpen kunnen dienen tot het begaan, enzovoort, van soortgelijke misdrijven.

Ik ben echter van oordeel, dat art. 36d een uitbreiding is van de art. 36b e.v. Dat betekent, dat onder 'verdachte' dient te worden verstaan de verdachte van een begaan strafbaar feit, daargelaten of de verdachte zelf het feit heeft begaan.

Het vaststaan dat er een strafbaar feit is begaan, wordt immers in aansluiting aan (overigens door mij bestreden) rechtspraak van Uw Raad door de wetgever uitdrukkelijk geëist (art. 36b lid 1 onder 3°). Welnu, het lijkt mij toe, dat het met hef karakter van art. 36d als uitbreiding van hetgeen reeds op dit stuk was bepaald in strijd zou zijn, wanneer deze eis hier niet zou worden gesteld. In deze zin ook Noyon-Langemeijer I, zevende druk, pag. 189 (supplement 55). Zie eveneens in deze zin Hazewinkel-Suringa, negende druk, pag. 618, waar evenwel nog uitgegaan wordt van het begaan zijn van het strafbaar feit door de verdachte zelf.

Aangenomen moet worden, dat de rechtbank met de hiervóór weergegeven overwegingen heeft vastgesteld, dat van een strafbaar feit geen sprake was.

Het middel niet aannemelijk achtend concludeer ik tot verwerping van het beroep.

4. Motivering van de bestreden beschikking

De rechtbank heeft ter motivering van de afwijzing van de vordering van de officier van justitie het volgende overwogen:

Op 13 mei 1985 is bij een onderzoek naar overtreding van art. 137e Sr het aan M. toebehorende boek 'Mijn Kamp' in beslag genomen.

De officier van justitie vordert op grond van art. 137e Sr de onttrekking aan het verkeer van voornoemd voorwerp omdat daarin naar zijn oordeel een uitlating is vervat die voor een groep mensen beledigend is.

De rechtbank is van oordeel dat dit voorwerp, kennelijk een vertaling in de Nederlandse taal van Hitler's 'Mein Kampf', in beginsel voor een groep mensen wegens hun ras, godsdienst of levensovertuiging beledigend kan zijn, dan wel kan aanzetten tot haat tegen of discriminatie van mensen of tot gewelddadig optreden tegen persoon of goed van mensen wegens hun ras, godsdienst of levensovertuiging.

Of in dit concrete geval het voorwerp de bovenomschreven door de wetgever gewraakte werking zal hebben, zal echter afhangen van een aantal omstandigheden zoals het doel waartoe en de wijze waarop het voorwerp wordt openbaar gemaakt, verspreid in voorraad gehouden, alsmede de bestemming van het voorwerp.

Op grond van het eerdergenoemde proces-verbaal van de gemeentepolitie te Sittard is - voor zover in deze zaak van belang - het volgende komen vast staan :

- J.M.J. M. heeft het boek 'Mijn Kamp' ten verkoop aangeboden in zijn winkel in gebruikte en ongeregelde goederen, genaamd 'Ratjetoe', gevestigd in het pand Putstraat te Sittard;

- de wijze waarop dit voorwerp in de winkel werd aangeboden, was op geen enkele wijze provocerend of aanstootgevend;

- bij M. is niet gebleken van enig motief van politieke, laat staan van discriminatoire aard.

De rechtbank is in het licht van vorengenoemde feitelijke omstandigheden van oordeel, dat niet is komen vast te staan dat het onderhavige inbeslaggenomen boek een voorwerp is als bedoeld in art. 137e lid 1 aanhef en onder 2° Sr.

Uit het voorgaande volgt dat het inbeslaggenomen boek, waarvan de officier van justitie de onttrekking aan het verkeer vordert, niet voor onttrekking aan het verkeer vatbaar is, zodat de vordering van de officier van justitie dient te worden afgewezen.

5. Beoordeling van het eerste middel

5.1. Voor toepassing van art. 36d Sr is vereist dat een strafbaar feit is begaan, waartoe het aan het verkeer onttrekken voorwerp in enig in die bepaling bedoeld verband staat. Het eerste onderdeel van het middel kan derhalve niet tot cassatie leiden.

5.2. Voor het begaan van het in art. 137e Sr omschreven feit is weliswaar vereist dat wordt gehandeld, anders dan ten behoeve van zakelijke berichtgeving maar is niet nodig dat het voorwerp waarin een in die bepaling bedoelde uitlating is vervat op provocerende of aanstootgevende wijze wordt aangeboden, of dat blijkt van enig motief van politieke of discriminatoire aard bij de dader. Het oordeel van de rechtbank dat niet is komen vast te staan dat het onderhavige inbeslaggenomen boek een voorwerp is als bedoeld in art. 137e lid 1 aanhef en onder 2° Sr rust derhalve gronden die dat oordeel niet kunnen dragen. Het tweede onderdeel van het middel treft dus doel.

6. Slotsom

Het vorenoverwogene brengt mee dat de bestreden beschikking niet in stand kan blijven, het tweede middel geen bespreking behoeft, en verwijzing moet volgen.

7. Beslissing

De Hoge Raad vernietigt de bestreden beschikking en verwijst de zaak naar het Hof te 's-Hertogenbosch ten einde opnieuw te worden berecht en afgedaan.

Noot

1. Art. 137e Sr strekt - met enkele andere bepalingen - tot uitvoering van het Internationaal Verdrag van New York van 7 maart 1966 inzake de uitbanning van elke vorm van rassendiscriminatie (Trb. 1966, 237 en Trb. 1967, 48). Het artikel is bij de Wet van 18 februari 1971. Stb. 96, in het wetboek ingevoegd.

De bescherming van groepen van mensen tegen belediging wegens hun ras, godsdienst of levensovertuiging respectievelijk tegen haatdragende of discriminatoire uitlatingen wordt in art. 137e niet beperkt tot zich in Nederland bevindende personen of bevolkingsgroepen. De afwijzing van een dergelijke limitatie ligt opgesloten in de verdragsrechtelijke impuls, die de lid-staten - in het verband van hun gezamenlijk optreden - aan de bestrijding van de genoemde verschijnselen ook buiten hun nationale grenzen beoogde te geven.

2. De hiervoor afgedrukte beslissing van de Hoge Raad is van belang, omdat daarin de heldere grondslag van het bepaalde in art. 137e Sr wordt bevestigd.

Voor het begaan van het in die bepaling omschreven feit wordt vereist, dat anders dan voor zakelijke berichtgeving - is gehandeld met een voorwerp - in dit geval een boek (Mein Kampf van Hitler) - waarin een in 137e Sr bedoelde uitlating is vervat. In de delictomschrijving van die bepaling liggen geen eisen opgesloten met het oog op de motieven van de dader of de stijl van handelen. Iemand - die weet of redelijkerwijze moet vermoeden dat een boek uitlatingen bevat van de in de strafbepaling omschreven soort of werking - begaat het hierbedoelde delict als hij een dergelijk boek verspreidt of ter verspreiding in voorraad heeft. De Hoge Raad heeft - anders dan de Rechtbank in Maastricht - uitdrukkelijk van de hand gewezen dat de hierbedoelde strafbepaling voor haar toepassing de eis zou inhouden dat 1. het voorwerp - dus hier een boek - provocerend of aanstootgevend zou zijn aangeboden, of 2. bij de dader sprake zou zijn van enig motief van politieke of discriminatoire aard.

De kern van het delict schuilt in de kwaadaardigheid van het bij de verweten handelwijze betrokken voorwerp en niet - zoals eerder gezegd - in de stijl van handelen van de dader of zijn beweegredenen. In zoverre is er overeenkomst met de strafbaarheid van de omgang met gevaarlijke stoffen. Met art. 137e Sr heeft de wetgever beoogd met strafrechtelijke middelen - anders dan voor zakelijke berichtgeving - paal en perk te stellen aan het in omloop brengen van voor of tegen andere (groepen van) mensen kwetsende of haatzaaiende voorwerpen. Een boekhandelaar, die een exemplaar van Mein Kampf te koop heeft voor - wat hem betreft - iemand met historische of politieke belangstelling handelt strafbaar, omdat de strafuitsluitende omstandigheid van het belang van zakelijke berichtgeving zeer strikt (restrictief) moet worden opgevat. Kortom: het gaat in de inmiddels meergenoemde bepaling niet om de bestraffing van de manifeste kwaadaardigheid van de dader, maar los van zijn motieven of specifieke kenmerken van zijn manier van doen - om zijn in de betrokken bepaling omschreven omgang met beledigende, haatzaaiende of discriminatoire voorwerpen c.a. Deze heldere stand van zaken dient niet te worden ondergraven. Dat op de achterhand nog wat ongemakkelijke problemen liggen opgehoopt in verband met de literatuur (Celine) of de aanvallende politieke karikatuur wil hier niet worden miskend. Maar dat vergt wel een kantje meer papier.

Melai (eerder gepubliceerd in NJ 1988, 299)

Uit: Rechtspraak Rassendiscriminatie, editie 1995 / onder red. van A.C. Possel. - Utrecht : Landelijk Bureau Racismebestrijding ; Zwolle : W.E.J. Tjeenk Willink, 1995. - p. 223-225.